

24 – mavzu: To'g'ri burchakli dekart koordinatalar sistemasida tekislikka doir ba'zi masalalar

1-misol. $N(1, 1, -2)$ nuqtadan o'tib, $2x + 3z = 0$ va $x - y + z - 1 = 0$ tekisliklarga perpendikulyar tekislik tenglamasini tuzing.

Yechish. Izlangan tekislik tenglamasi

$$Ax + By + Cz + D = 0, \quad \vec{n}(A, B, C) \quad (*)$$

bo'lsin. Masala shartlarini qanoatlantiruvchi A, B, C koeffitsiyentlarni va D ni topish yetarlidir. N nuqta izlangan tekislikda yotadi.

$A \cdot 1 + B \cdot 1 + C \cdot (-2) + D = 0$. Berilgan har ikkala tekislikka perpendikulyar. Demak, $\vec{n}$ vektor bu tekisliklarning $\vec{n}_1(2, 0, 3)$ va $\vec{n}_2(1, -1, 1)$ normal vektorlariga perpendikulyar bo'ladi, ya'ni

$$\vec{n} \cdot \vec{n}_1 = 2A + 3C = 0,$$

$$\vec{n} \cdot \vec{n}_2 = A - B + C = 0,$$

$$N \in T \Rightarrow A + B - 2C + D = 0.$$

Bu tengliklardan $A = -\frac{3}{8}D$, $B = -\frac{1}{8}D$, $C = \frac{1}{4}D$ qiymatlarni (*) tenglamaga qo'yib, $D \neq 0$ bo'lib, izlangan tekislik tenglamasini topamiz.

$$3x + y - 2z - 8 = 0.$$

2-misol. Koordinatalar boshidan $T: Ax + By + Cz + D = 0$ tekislikkacha bo'lgan masofani toping.

$$\rho(M_0, T) = \frac{|D|}{\sqrt{A^2 + B^2 + C^2}}.$$

2-misol. $M_0(2, -2, 1)$ nuqtadan $2x + y + 2z - 7 = 0$ tekislikkacha bo'lgan masofani toping.

Yechish. (17.2) formuladan

$$\rho(M_0, T) = \frac{|2 \cdot 2 + 1 \cdot (-2) + 2 \cdot 1 - 7|}{\sqrt{2^2 + 1^2 + 2^2}} = \frac{|-3|}{3} = 1.$$

3-misol.

$$T_1: \sqrt{3}x + y - 3 = 0$$

$$T_2: 2x + 2\sqrt{3}y - 2\sqrt{2}z + 15 = 0$$

tekisliklar orasidagi burchakni toping.

Yechish. (17.4) formuladan foydalanib, quyidagilarni topamiz.

$$\cos \varphi = \frac{2\sqrt{3} + 2\sqrt{3}}{\sqrt{A_1^2 + B_1^2 + C_1^2} \cdot \sqrt{A_2^2 + B_2^2 + C_2^2}} = \frac{1}{\sqrt{2}} = \frac{\sqrt{2}}{2}$$

bundan $\varphi = 45^\circ$. Qolgan uchta burchaklarni topish mumkin.

Mustaqil ish uchun topshiriqlar

1. Berilgan $Ax + By + Cz + D = 0$ tekislik berilgan CE kesmaning kesishish shartini yozing.

2. Uchta tekislik

$$A_1x + B_1y + C_1z + D_1 = 0,$$

$$A_2x + B_2y + C_2z + D_2 = 0,$$

$$A_3x + B_3y + C_3z + D_3 = 0$$

tenglamalar bilan berilgan bo'lsa, ularning bir nuqtada kesishish shartini toping.

3. Ikkita parallel bo'lmagan to'g'ri chiziqlar

$$A_1x + B_1y + C_1 = 0,$$

$$A_2x + B_2y + C_2 = 0$$

tenglamalar bilan berilgan bo'lsa, ular hosil qilgan burchakning bissektrisalari tenglamalarini tuzing.

4. Berilgan $M(x_0, y_0)$ nuqtadan o'tuvchi va $y = kx + b$ to'g'ri chiziq bilan ma'lum φ burchak tashkil qiluvchi to'g'ri chiziq tenglamasini tuzing.

5. Uchta to'g'ri chiziq

$$A_1x + B_1y + C_1 = 0,$$

$$A_2x + B_2y + C_2 = 0,$$

$$A_3x + B_3y + C_3 = 0$$

tenglamalar bilan berilgan bo'lsa, ularning bir nuqtada kesishish shartini toping.

6. Ikkita parallel bo'lmagan tekisliklar

$$A_1x + B_1y + C_1z + D_1 = 0,$$

$$A_2x + B_2y + C_2z + D_2 = 0,$$

tenglamalar bilan berilgan bo'lsa, ular hosil qilgan ikki yoqli burchaklar uchun bissektorial tekisliklar tenglamalarini tuzing.

7. Ikkita parallel bo'lmagan tekisliklar

$$A_1x + B_1y + C_1z + D_1 = 0,$$

$$A_2x + B_2y + C_2z + D_2 = 0,$$

tenglamalar bilan berilgan bo'lsa, berilgan $M_1(x_1, y_1, z_1)$ va $M_2(x_2, y_2, z_2)$ nuqtalarning tekisliklar hosil qilgan ikki yoqli burchaklarga nisbatan holatini aniqlang.

8. Ikkita parallel bo'lmagan to'g'ri chiziqlar

$$A_1x + B_1y + C_1 = 0, ,$$

$$A_2x + B_2y + C_2 = 0,$$

tenglamalar bilan berilgan bo'lsa, koordinata boshi va berilgan $M_1(x_1, y_1)$ nuqtaning to'g'ri chiziqlar hosil qilgan burchaklarga nisbatan holatini aniqlang.

9. Berilgan $M_1(x_1, y_1, z_1)$ nuqtadan o'tuvchi va $A_1x + B_1y + C_1z + D_1 = 0$ tekislikka perpendikulyar to'g'ri chiziqning tenglamasini yozing.

10. To'g'ri chiziq $\frac{x - x_0}{l} = \frac{y - y_0}{m} = \frac{z - z_0}{p}$ tenglama bilan berilgan bo'lsa, bu

to'g'ri chiziq va unga tegishli bo'lmagan $M_1(x_1, y_1, z_1)$ nuqtadan o'tuvchi tekislik tenglamasini yozing.

11. Affin koordinatalar sistemasini aniqlovchi bazis vektorlari orasidagi burchak $\frac{\pi}{3}$ ga teng bo'lsa, $4x - 5y + 7 = 0$ va $9x + 4y - 11 = 0$ tenglamalar bilan berilgan to'g'ri chiziqlar orasidagi burchakni toping.

12. Affin koordinatalar sistemasi o'qlari orasidagi burchak $\frac{\pi}{3}$ ga teng bo'lsa, uchlari $A(-1, 2)$, $B(1, 1)$, $C\left(2, -\frac{5}{2}\right)$ nuqtalarda bo'lgan uchburchakning AB tomoni va C uchidan tushirilgan medianasi orasidagi burchakni toping.

13. Quyidagi uchta to'g'ri chiziq bitta nuqtada kesishadimi: $3x - y - 1 = 0$, $2x - y + 3 = 0$, $x - y + 7 = 0$?

14. Ikkita to'g'ri chiziq $x - 3y + 10 = 0$, $2x + y - 8 = 0$ tenglamalar bilan berilgan bo'lsa, bu to'g'ri chiziqlar orasidagi qismi $P(0, 1)$ nuqtada teng ikkiga bo'linuvchi to'g'ri chiziq tenglamasini tuzing.

15. Uchburchak tomonlari $2x - y + 3 = 0$, $x + 5y - 7 = 0$ va $3x - 2y + 6 = 0$ tenglamalar bilan berilgan bo'lsa, uning balandliklari tenglamalarini tuzing.

16. To'rtburchak tomonlari $x - y = 0$, $x + 3y = 0$, $x - y - 4 = 0$, $3x + y - 12 = 0$ tenglamalari bilan berilgan. To'rtburchak diagonallari tenglamalarini tuzing.

17. Uchburchak tomonlari $2x - 5y - 2 = 0$, $x + y - 8 = 0$, $5x - 2y - 5 = 0$ tenglamalar bilan berilgan. Uchburchak ichida shunday nuqta topingki, bu nuqta bilan uchburchak uchlarini tutashtiruvchi to'g'ri chiziqlar uchburchakni teng yuzali uchburchaklarga ajratsin.

18. To'g'ri chiziq $12x + 5y - 52 = 0$ tenglama bilan berilgan bo'lsa, unga parallel va undan 2 birlik masofada bo'lgan to'g'ri chiziq tenglamasini tuzing.

19. Ikkita ayqash to'g'ri chiziq $\frac{x-7}{1} = \frac{y-3}{2} = \frac{z-9}{-1}$ va $\frac{x-3}{-7} = \frac{y-1}{2} = \frac{z-1}{3}$ tenglamalar bilan berilgan. Ularning umumiy perpendikulyari tenglamasi tuzilsin.

20. To'g'ri chiziq $\frac{x-5}{4} = \frac{y-2}{3} = \frac{z+1}{-2}$ tenglama bilan berilgan bo'lsa, unga koordinata boshidan tushirilgan perpendikulyar tenglamasini tuzing.

21. To'g'ri chiziq $\frac{x+1}{2} = \frac{y}{-1} = \frac{z-2}{3}$ tenglama bilan berilgan bo'lsa, unga $A(4,0,-1)$ nuqtadan tushirilgan perpendikulyar tenglamasini tuzing.